

Packador door Jacques van der Velden

Tennis is mijn favoriete sport. Om die reden ben ik dikwijls bij TV Packador te gast geweest. Deze naam intrigeert mij overigens al heel lang. Ze werd voorgesteld door registrator André Remery toen in Someren-Dorp een nieuwe tennisclub werd opgericht. Bij deze keuze was hij uitgegaan van de historische benaming van gronden rond het nieuwe tennisveld. Bij de opening op zaterdag 27 april 1963 kreeg de tennisvereniging definitief de naam **T.V. Packador**. Al snel werd er gespeculeerd over de betekenis ervan, maar tot op heden is daar nooit een serieus antwoord op gekomen. Ik ga nu verklappen wat de betekenis is. Meer dan drie eeuwen geleden woonde er in Someren een familie met de unieke bijnaam **Packedoor**. Een aantal personen met deze naam werden toen gedurende een korte periode in de R.K. kerkregisters ingeschreven. Later komen we in andere archiefstukken ook hun vroegere grondbezittingen met deze bijnaam tegen. Oudere mensen weten nog uit overlevering dat deze gronden *de Packador* werden genoemd. Deze bijnaam blijkt nu een beroepsnaam te zijn die hier verzeild raakte tijdens de Tachtigjarige Oorlog. De Spanjaarden noemden de *betaalmeester* van de soldaten een **pagador**. Letterlijk betekent dat 'betaler'. De bijnaam *Packedoor* is dus afgeleid van de Spaanse beroepsnaam *pagador*. Ik denk dat met deze bijnaam in Someren een 'functionaris die betalingen verricht' werd bedoeld, een beroep waarvoor de Spaanse betaalmeesters in de 16e – 17e eeuw model hebben gestaan. De argumenten voor deze verklaring ga ik nu uit de doeken doen in een technisch verhaal. Ik doe dit aan de hand van historische-, taalkundige- en naamkundige vragen.

Foto van een schuur uit 1960, die later is omgebouwd tot clubgebouw van T.V. Packador.

"Past deze verklaring wel in het historisch plaatje van Someren? Is deze naam niet veel ouder dan de 80-jarige Oorlog? Hoe kon zo'n naam tot stand komen?" Namen van gronden, ook wel toponiemen genoemd, zijn in veel gevallen erg oud en vertellen ons meestal iets over de geografische bijzonderheden van die gronden. Ik heb trouwens in de boeken die over dergelijke toponiemen gaan geen enkel aanknopingspunt gevonden met deze naam. Er zijn ook veel toponiemen, die verwijzen naar een vroegere gebruiker of eigenaar. Ik stel vast dat het oudste bewijsstuk van onze naam een R.K. doop is [18.4.1709 Someren], waarin familieleden voorkomen

met de toevoeging '**alias Packedoor**'. Een ander archiefstuk uit 1736 betreffende Someren verwijst op dezelfde manier naar ene '*Jan Jansen alias Pacgúedor*'. Een *alias*-naam is een bijnaam en geen vaste erfelijke familienaam, denk maar aan *Edwin Rutten alias Ome Willem*. De persoon krijgt als bijnaam de rol die hij speelt. Later kan zo'n naam soms alsnog een vaste familienaam worden. Ik denk dat onze naam in ieder geval niet van geografische aard is, maar waarschijnlijk de bijnaam is van een vroegere eigenaar of gebruiker. Het Spaanse achtervoegsel *-dor* verraaft dat er een werkwoord in verborgen zit. Een beroep, ambt of functie lijkt mij dan de meest waarschijnlijke optie. Overigens in Someren heb ik *packedoor* alleen als bijnaam en toponiem en niet uitdrukkelijk als beroepsnaam teruggevonden. In andere documenten en archieven, die verder geen betrekking hebben op Someren, vond ik alleen beroepsnamen zoals *paguedor*, *pagador* en *pagadoor*, de eerste een verouderde Spaanse schrijfwijze en de laatste een vernederlandste vorm met *oo*. *Pagador* is het moderne Spaanse woord voor 'betaler', de andere twee vormen hadden de specifieke betekenis van 'betaalmeester in het Spaanse leger tijdens de Tachtigjarige Oorlog'. Ik ga er daarom van uit dat de bijnaam *packedoor* een beroepsnaam is.

Doop, moeder Catharina Janssen **alias Packedoor** en meter Angela Janssen **alias Packedoor** [18.4.1709 Someren]

Deze oorlog wordt tegenwoordig door geschiedschrijvers ook wel 'De (Nederlandse) Opstand' genoemd. Het is de naam voor een opstand en strijd in de Nederlanden (1568 – 1648, met een Twaalfjarig Bestand in de jaren 1609 – 1621) tegen het Spaanse Rijk. Anders dan de officiële geschiedschrijving ons wil doen geloven, begon volgens een recent uitgebrachte studie van de stad Roermond deze opstand in 1568 niet met een glorieuze overwinning bij Heiligerlee (provincie Groningen), maar een maand eerder met een nederlaag van Willem van Oranje bij Roermond. Op 23 april 1568 wilde hij de strategisch gelegen stad aan de Maas en Roer innemen, maar dat mislukte, hij verloor daarbij ongeveer twee derde van zijn leger. Dat kwam neer op bijna 2000 slachtoffers aan zijn kant. Roermond ligt ongeveer één dagmars verwijderd van Someren, dat is militair gezien in de buurt. Misschien is *Packador* de nasleep van een *pagador* 'betaalmeester in het Spaanse leger' die mogelijk tijdens de 80-jarige Oorlog in Someren gevestigd is geweest. Maar, omdat de oudste vermelding [1709] ruim 60 jaar na het einde van de 80-jarige oorlog is opgetekend, verwacht ik niet dat de betekenis van *Packador* zich beperkt tot het Spaanse leger. Ik denk dat 'betaalmeester in het leger' of in nog ruimere zin 'functionaris die betalingen verricht' de beste vertaling van *Packador* is. Deze naam is vervolgens als toponiem verbonden gebleven aan hun eigendommen, de gronden rond de nieuwe tennisvelden. Hoe het ook zij, deze oorlog is in ieder geval in Someren niet ongemerkt voorbij gegaan. Dat blijkt vooral uit de betalingen die in de borgemeesters-rekeningen van Someren genoteerd staan. Zoals die aan de Spaanse kapitein [1585-1586]: “*Item den capiteijn van den Spaingairts inde Kerstheijlighe daighen hier gelogiert hebbende voir sommige biletten die hij compoinerde om de selve los te laten, gegeven LXXIII gul.*” en aan Willem Slaats [1622-1625]: “*van dat te zijnen huijse inde veertich soldaten geweest hebbende eetende en drinckende, mede nemende ontrent de dertich pont spec ende noch op een ander tijt XXV soldaten gegeten ende gedroncken daer voor IX gul. en VIII gul.*”.

Martijnenstraat met links het clubgebouw van tennisvereniging **Packador** [20.6.1967]

"Hoezo verraadt -dor een werkwoord? Mag Packador taalkundig wel gelijkgesteld worden aan pagador? Hoe kan een Spaanse g een k worden?" Talen bieden altijd mogelijkheden om van werkwoorden een zelfstandig naamwoord te maken. Wanneer we willen aangeven dat een persoon de door een werkwoord genoemde handeling verricht (*Nomen Agentis*) dan volstaat een achtervoegsel. In het Nederlands gebruikt men daarvoor *-aar*, *-er* en *-der* en in het Spaans *-dor*. Het zijn dikwijls beroepen, zoals: *Tekenaar* uit *tekenen*, *bakker* uit *bakken*, *stoffeerder* uit *stofferen* en in het Spaans *Cargador* 'bevrachter' uit *cargar* 'bevrachten'. In het Nederlands schrijven we *cargadoor*. In de archieven betreffende Someren komen in de periode 1709-1930 de volgende schrijfwijzen voor: **Packedoor**, **Pakkedoor**, **Pakedoors**, **Pacgúedor**, **Pakkadoor** en **Pakkedoos**. Dat zijn allemaal namen van mensen die in Someren woonden of namen van gronden die in Someren gelegen zijn. *Pacgúedor* is vrijwel gelijk aan het verouderde Spaanse *paguedor*. Het streepje boven de *u* werd in het Nederlands schrift van vóór 1800 gebruikt om de *u* en de *n* uit elkaar te houden. Evenals de extra *c* heeft dat geen invloed op de uitspraak. Daarmee is de link naar het huidige Spaanse *pagador* gelegd. *Pacgúedor* → *paguedor* → *pagador*. Toch wil ik iets zeggen over de andere vormen met een *k*, omdat die juist het uitzoeken van deze naam erg bemoeilijkt hebben. Kort samengevat, hoe kan een *g* een *k* worden? In het gewone Nederlands is dat schier onmogelijk. Het is daarom belangrijk om eerst te weten dat er in het huidige Nederlands twee verschillende /g/ klanken bestaan. Zeg maar, de gewone /g/, zoals in *slager*, *gat* en *goed* en de vreemde /g/, zoals in *goal*, *garage* en *guirlande*. De Brabantse /g/ is te beschouwen als een zachte vorm van de gewone /g/. De vreemde /g/ is bij ons terecht gekomen met uitheemse woorden en zit wat klank betreft veel dichterbij de /k/ dan onze zachte /g/. Van oorsprong is het een onbekende klank in het Nederlands. De mensen in Someren hebben terecht de *g* van *pagador* eerder voor een /k/ dan voor een /g/ aangezien. Deze vreemde /g/ en de /k/ worden met weinig luchtdoorlating achter in de keel gevormd en lijken sterk op elkaar. Alleen bij deze /g/ trillen de *stembanden* mee. De klankinventaris van het standaard Nederlands noemt deze /g/ de *stemhebbende* variant van onze *stemloze* /k/. Met de vernederlandsing van dit woord zijn ook typische Nederlandse spellingregels toegepast. Opvallend zijn de *ck* en *kk*, die we kennen van familienamen zoals *Deckers* en *Dekkers*. De *cg* in *pacgúedor* is volgens mij het resultaat van dezelfde regel. De vreemde /g/ is in ons geval uit een Latijnse *c* (die als een /k/ klinkt) ontstaan. Zo is ook de Spaanse voornaam *Iago* en mijn eigen naam *Jaco(b)* uit de Latijnse vorm *Jacobus* ontstaan. Beter bekend van het pelgrimsoord *Santiago de Compostella* 'begraafplaats van de heilige **Jacobus**'. Het Spaanse woord *pagador* betekent 'betaler' en is afgeleid van het werkwoord *pagar* 'betalen'. Het is voortgekomen uit het Latijnse werkwoord *pacare* 'schuld voldoen, tevredenstellen'. Later heeft zich daaruit de betekenis *pacare* 'tot rust, vrede brengen' ontwikkeld. Verwant hieraan is *pax* 'vrede', wat een bekender woord is. De Spaanse *g* in *pagador* kon in Someren een *k* worden omdat het van huis uit een *k* klank is.

De Spaanse Furie of plundering van Antwerpen door muitende Spaanse troepen [4.11.1576]

"Is het redelijk om aan te nemen dat men in Someren bekend was met dit woord? Welke betekenis moeten we dan aan dit woord toekennen?" De Spanjaarden rekruteerden de betaalmesters uit de militairen met een eerder kleine gestalte, om zo hun grotere collega's in de gelegenheid te stellen in het woelige strijdperk te treden. Hierdoor is in het Nederlands taalgebied uit *pagador* ook het woord **pagadder** 'kleine persoon' ontstaan. In het dialectwoordenboek *Aastes van heure zegge* staat: **pagadder** 'peuterke' klèèn keind. Al in 1570 werd dit woord in een uitgaande open brief van de overheid (*placcaet*) gebezigd. Door het staatsbankroet van Spanje in 1575 konden de troepen door de *betaalmesters* niet meer voldoende betaald worden. Hierdoor sloegen ze aan het muiten. De Spaanse Furie of plundering van Antwerpen was een rechtstreeks gevolg hiervan. Het aantal slachtoffers is niet exact bekend, maar men spreekt van vele duizenden doden. Deze gebeurtenis bracht een enorme schok teweeg door de Nederlanden. Een *pagador* stond voor 'betaler', maar nu ook voor 'slechte betaler'. Ik neem daarom aan dat men in Someren al ruim voor 1700 bekend moet zijn geweest met de begrippen *pagadder* en *pagador*. Gelet op de schrijfwijzen en uitspraak van de varianten van **Packador**, denk ik niet dat de betekenis ervan bij het volkse **pagadder** gezocht moet worden. Ik denk eerder dat de 16e eeuwse betaalmesters in het Spaanse leger er model voor gestaan hebben. Deze naam heeft dus niets met *pak-um-door* of *doorpakken* te maken. **Packador** betekent 'functionaris die betalingen verricht'.

Bronnen door mij geraadpleegd

Heemkamer, aantekeningen André Remery

Zegsvrouw, mevrouw Kooistra – Kruijf: *de packador*

Aastes van heure zegge, Piet Snijders, 2006

Peelbelang 3.5.1963 pagina 2, Opening T.V. Packador

Foto Hk de Vonder, Schuur uit 1960

Foto RHCe, Doopregister 18.4.1709 Someren

Foto RHCe 0237733 coll. AVC Gem. Someren; Heuvel, J. v. d.

Borgemeesters-rekeningen, Someren, 1585-1586, blz. 20v.

Borgemeesters-rekeningen, Someren, 1622-1625, 2e dl, blz. 72

80-jarige Oorlog begon met nederlaag, ED 29.4.2014, Binnenland, p. 6

gtb.inl.nl WFT lemma: pagador, pagadder

www.etymologiebank.nl lemma: pagadder

eindhoven.digitalestamboom.nl zoek:

familienaam=pa*d*or* opmerkingen=packedoor

www.archieven.nl zoek: pagador

resources.huygens.knaw.nl/retroboeken zoek: paguedor, pagador, pagadoor

nl.wikipedia.org/wiki/Spaanse_Furie_(Antwerpen)

nl.wikipedia.org/wiki/Tachtigjarige_Oorlog

nl.wikipedia.org/wiki/Nederlandse_spellingregels zie: verdubbeling

nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_de_Nederlandse_spelling

nl.wikipedia.org/wiki/Woorden_van_vreemde_herkomst_in_de_Nederlandse_spelling

nl.wikipedia.org/wiki/Spaans zie: opsomming van letters; gu

nl.wikipedia.org/wiki/Klankinventaris_van_het_Nederlands

http://alphabeticcodecharts.com/ipa_pics_TrainingACC.pdf

en.wikipedia.org/wiki/Agent_noun zie: Spanisch: -dor